ISSN: 2538-4384; Geographical Researches. 2022;37(4):367-376. DOI: 10.29252/geores.37.4.367

Promotion Strategy of the Quality of Life in City Development Strategies; A Case Study of Borujerd City

ARTICLE INFO

Article Type
Original Research

Authors
Saremi M.[1] *MA*,
Arbabi Sabzevari A.*[1] PhD,
Adibi Saedi Nezhad F.[1] *PhD*

How to cite this article
Saremi M, Arbabi Sabzevari A, Adibi Saedi Nezhad F. Promotion Strategy of the Quality of Life in City Development Strategies; A Case Study of Borujerd City. 2022;37(4):367-376.

ABSTRACT

Aims The city development strategy is based on governance and good management, bankability, competitiveness, and livability. The relevant strategies, especially livability, emphasize improving the quality of life. This study aimed to measure the quality of life in the city development strategy in Borujerd city.

Methodology This descriptive-analytical survey was conducted in 2020-2021 in Borujerd city. First, the dimensions affecting urban development indicators were prepared through document study and research background, and evaluation of expert opinions. Field investigations were carried out in two stages. In the first stage, the opinions of 383 residents of Borujerd city, who were selected through simple random sampling, were measured regarding the indicators of the quality of urban life. Data were analyzed using the single-sample t-test. Then, strengths and weaknesses were measured using the Delphi technique and evaluating the opinions of 30 urban planners and specialists. Data were prioritized using a combination of SWOT and ANP methods.

Findings The indicators of urban development were not in a favorable condition, and only the livability index was in a better condition than other indices. The relative and absolute average of the weaknesses (0.140) was superior to the strengths (0.138), and the opportunities (0.147) to the threats (0.127).

Conclusion In addition to better understanding the requirements, needs, and facilities, city managers should acquire the trust of citizens to provide the ground for improving the quality of life, which is one of the most important components of the urban development strategy to overcome the challenges faced by contemporary cities.

Keywords Urban Development; Quality of Life; Borujerd; SWAT; ANP

[1]Department of Geography and Urban Planning, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran

***Correspondence**
Address: Sayyad-e-Shirazi St. Islamic Azad University, Islamshahr Branch, Islamshahr, Tehran, Iran. Postal Code: 67653-33147
Phone: +98 (21) 56363059
Fax: -
azadeharbabi@gmail.com

Article History
Received: July 8, 2022
Accepted: September 26, 2022
ePublished: October 17, 2022

CITATION LINKS

[Ashrafi Y, Malekzadeh A; 2010] Shared visioning in urban ...; [Cummins RA; 1996] The domains of life satisfaction ...; [Dayson RG; 2004] Strategic development ...; [Ebrahimzadeh I, et al; 2019] Analysis and ...; [Farjam R, et al; 2013] Urban development ...; [Gorginia A, Amini E; 2022] Strategies for improvement ...; [Halla F; 2007] A SWOT analysis of ...; [Hoseini SH; 2016] Analysis of good governance ...; [Imani B, Rahimizadeh M M ; 2019] Dimensions of space justice ...; [Khalil HAE; 2012] Enhancing quality ...; [Marans RW; 2003] Understanding environmental ...; [McCrea R, et al; 2006] What is the strength ...; [Mouratidis K; 2021] Urban planning ...; [Mutisya E, Yarime M; 2014] Moving towards urban ...; [Nasiri Hendeh Khaleh E, et al; 2016] The Impact of migration ...; [Nazmfar H, Mohamadi F; 2015] Analyzing the concepts ...; [Rahnama MR, Ebrahimi L; 2018] A comparative study of ...; [Rezaali M, et al; 2016] Spatial analysis of ...; [Schouten MAC, Mathenge RW; 2010] Communal sanitation alternatives ...; [Shach-Pinsly D, Ganor T; 2021] A new approach for ...; [Shahhoseini P, Tavakoli H; 2014] The analysis of urban life ...; [Shahin S; 2022] Assessing the urban quality ...; [Shekhar H, et al; 2019] Exploring wellbeing in ... [Yang Y; 2008] A tale of two cities ...

Copyright© 2022, the Authors | Publishing Rights, ASPI. This open-access article is published under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License which permits Share (copy and redistribute the material in any medium or format) and Adapt (remix, transform, and build upon the material) under the Attribution-NonCommercial terms.

استراتژی ارتقای کیفیت زندگی در طرح‌های توسعه شهری؛ مطالعه موردی شهر بروجرد

مقداد صارمی MA
گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
آزاده اربابی سبزواری* PhD
گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
فاطمه ادیبی سعدی نژاد PhD
گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

چکیده
اهداف: رراهبرد توسعه شهری بر پایه حاکمیت و مدیریت خوب، بانک‌پذیری، رقابت‌پذیری و قابلیت زندگی استوار است. راهبردهای مربوطه به‌خصوص قابلیت زندگی بیش از سایر ابعاد بر ارتقای کیفیت زندگی تاکید دارند. هدف این تحقیق، سنجش میزان کیفیت زندگی در استراتژی توسعه شهری در شهر بروجرد بود.
روش‌شناسی: این تحقیق توصیفی-تحلیلی به شیوه پیمایشی در سال ۱۴۰۰ در شهرستان بروجرد انجام شد. ابتدا ابعاد تاثیرگذار بر شاخص¬های توسعه شهری از طریق مطالعه اسنادی و پیشینه تحقیقاتی و سنجش نظرات کارشناسی، تهیه شد. بررسی¬های میدانی در دو مرحله اجرا شد؛ در مرحله اول نظرات ۳۸۳ نفر از ساکنین شهر که از طریق نمونه¬گیری اتفاقی ساده انتخاب شدند در مورد شاخص¬های کیفیت زندگی شهری سنجیده شد. داده¬ها در این مرحله توسط آزمون T تک‌نمونه تحلیل شدند. در مرحله دوم، نقاط ضعف و قوت با استفاده از تکنیک دلفی و ارزیابی نظرات ۳۰ نفر از برنامه¬ریزان و فعالان امور شهری ارزیابی شد. داده¬ها با استفاده از ترکیبی از روش SWOT و ANP اولویت¬بندی شدند.
یافته‌ها: شاخص‌های توسعه شهری در شهر بروجرد در وضعیت مطلوبی قرار نداشت و تنها شاخص قابلیت زندگی نسبت به سایر شاخص‌ها در وضعیت بهتری بود. میانگین نسبی و مطلق نقاط ضعف (۰/۱۴۰) نسبت به نقاط قوت (۰/۱۳۸)، و فرصت‌ها (۰/۱۴۷) نسبت به تهدیدها (۰/۱۲۷) برتری داشت.
نتیجه‌گیری: مدیران شهری علاوه بر شناخت بهتر الزامات، نیازها و امکانات، باید اعتماد شهروندان را جلب کنند تا زمینه برای ارتقای کیفیت زندگی که یکی از مهم¬ترین مولفه¬های استراتژی توسعه شهری برای برون¬رفت از چالش¬های پیش روی شهرهای معاصر است، فراهم شود.
واژه‌های کلیدی: توسعه شهری، کیفیت زندگی، بروجرد، **SWAT**، **ANP**

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۴/۱۷
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۷/۰۴
*نویسنده مسئول: azadeharbabi@gmail.com

مقدمه

یکی از رویکردهای نوین در طرح‌های توسعه شهری، طرح استراتژی توسعه شهری است. این طرح بر رشد اقتصادی شهرها تاکید دارد و با شناسایی و به‌کارگیری پتانسیل‌ها و امکانات بالقوه اقتصادی شهر، مبنایی برای توسعه در سایر جوانب نیز فراهم می‌آورد [Farjam *et al.*, 2013]. در سال ۲۰۱۶، حدود ۳۰% از ۷/۳ میلیارد مردم جهان در شهرها سکونت داشته‌اند و تخمین زده می‌شود که تا سال ۲۰۵۰ حدود ۶۷% جمعیت جهان در شهرها زندگی خواهند کرد [Yang, 2008]. چنین وضعیتی تقاضای بسیاری برای توسعه زیرساخت‌های پایه به‌وجود می‌آورد [Schouten & Mathenge, 2010] و زمینه مطالعه جدی مدیران و برنامه‌ریزان شهری و همچنین سیاست‌مداران را فراهم آورده است [Ebrahimzadeh *et al.*, 2019]. استراتژی توسعه شهری (CDS) فرآیندی است که در خلال آن، چشم‌انداز بلندمدت توسعه و برنامه‌ریزی شهری به‌گونه‌ای تهیه می‌شود که بر اساس آن، اقدامات عملی کوتاه‌مدت برای دست‌یابی به چشم‌انداز تدوین شود. هدف نهایی این فرآیند، دست‌یابی به مدیریت و حاکمیت شهری بهبودیافته، رشد اقتصادی و اشتغال فزاینده و کاهش فقر است [Rahnama & Ebrahimi, 2018]. راهبرد توسعه شهر، ابزاری است که در آن، تکنیک‌های مشارکتی به‌کار گرفته می‌شود و هدف اصلی آن، تامین توسعه پایدار شهری از طریق ظرفیت‌سازی اجتماعی برای تدوین چشم‌انداز مشارکتی و اقدام همگانی است. همچنین راهبرد توسعه شهری در جهت رشد عدالت اجتماعی در شهرها از طریق فرآیند مشارکت و همکاری گسترده جامعه، به منظور ارتقای کیفیت زندگی کلیه شهروندان تلاش می‌کند [Ashrafi & Malekzadeh, 2010]. بنابر تعریف مطالعات سازمان ائتلاف شهرها، راهبرد توسعه شهری بر پایه حاکمیت و مدیریت خوب، بانک‌پذیری، رقابت‌پذیری و قابلیت زندگی استوار است. راهبرد قابلیت زندگی بیش از سایر ابعاد بر ارتقای کیفیت زندگی تاکید دارد. بنابراین یکی از معیارهای سنجش قابلیت زندگی، کیفیت زندگی است. شهری قابل زندگی است که در آن همه ساکنان برای مشارکت و بهره‌مندی از زندگی اقتصادی و سیاسی مطلوب، از فرصت‌های یکسان برخوردار باشند [Mouratidis, 2021].

امروزه مطالعات کیفیت زندگی عمدتاً بر محیط شهری و کیفیت زندگی شهری تمرکز کرده‌اند و بررسی آن از ضرورت و اهمیت بسزایی برخوردار است؛ به‌طوری که این امر همواره کانون اصلی توجه برنامه ریزان بوده است [Shach-Pinsly & Ganor, 2021]. برای سال‌های متمادی، محققان علوم اجتماعی و حرفه‌های طراحی محیطی استدلال کرده‌اند که کیفیت هر وجودی، دارای یک بعد ذهنی و یک واقعیت عینی است. مرکزیت این ادعا این مفهوم است که محیط دارای ابعاد ساختمانی، طبیعی و اجتماعی- فرهنگی است [Marans, 2003] و با توجه به این ابعاد، محیط‌های مختلف دارای ویژگی‌های خاصی هستند. مکان‌هایی که مردم در آن زندگی می‌کنند شامل هر سه بعد است و یافته‌ها به‌وضوح نشان داده‌اند که هر سه، مولفه‌های مهمی از کیفیت زندگی یا رفاه ذهنی افراد ساکن در یک مکان خاص را تشکیل می‌دهند [Shekhar *et al.*, 2019]. شاخص‌های کیفیت زندگی بر اساس سطوح مختلف و تغییرات زمانی به طور گسترده به عنوان معیارهایی برای حاصل شدن رفاه مردم شناخته شده‌اند. در تلاش برای رتبه‌بندی شهرها و

کشورها بر اساس کیفیت زندگی، تلاش‌های متعددی از سوی سازمان‌های مختلف صورت گرفته است. با این حال، *کامینز* بیان می‌کند که "ساخت کیفیت زندگی ترکیب پیچیده‌ای دارد، بنابراین شاید تعجب‌آور نباشد که نه تعریف توافق‌شده‌ای وجود دارد و نه یک شکل استاندارد اندازه‌گیری" [Mouratidis, 2021; Cummins, 1996]. برای سنجش کیفیت زندگی عمدتاً از شاخص‌های عینی و ذهنی یا ترکیبی از هر دو استفاده می‌شود. در واقع کیفیت ذهنی زندگی، ادراك مردم از وضعیت زندگی‌شان را منعکس می‌سازد و با استفاده از شاخص‌های ذهنی اندازه‌گیری می‌شود. شاخص‌های ذهنی، سطح رضایت ابرازشده توسط افراد و گروه‌ها را که اصطلاحاً بهزیستی ذهنی نامیده می‌شود، ارزیابی می‌کنند. این شاخص‌ها مبتنی بر گزارشات شخصی افراد از ادراکاتشان در مورد جنبه‌های مختلف زندگی هستند و میزان رضایت افراد و گروه‌ها را از تامین نیازهایشان مورد بررسی قرار می‌دهند. در حالی که شاخص‌های عینی دلالت بر شرایط خارجی یا ملموس از زندگی دارند و اغلب از داده‌های ثانویه مانند داده‌های جمعیتی و اقتصادی-اجتماعی و گزارش‌های موجود از خدمات عمومی مشتق شده‌اند[Shahin, 2022]. برنامه‌ریزان شهری وظیفه مدیریت محیط شهری عینی (به عنوان مثال، تصویب ساختمان‌ها، منطقه‌بندی کاربری زمین و برنامه‌ریزی زیرساخت‌های حمل و نقل) را بر عهده دارند و علاقه‌مند هستند بدانند که چگونه تصمیمات آنها بر رضایت ساکنین از زندگی شهری تاثیر می‌گذارد [McCrea *et al.*, 2006].

کیفیت زندگی محصول تاریخی نظام‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است و نمی‌توان آن را مجزا از ساختارهای فوق تبیین کرد. بنابراین مفهوم کیفیت زندگی یک متغیر مرکب است و وضعیت آن به سطح توسعه‌یافتگی جوامع بستگی دارد و می‌توان آن را با طراحی و تدوین شاخص‌هایی، تعریف و اجرا کرد [Shahhoseini & Tavakoli, 2014].

برنامه‌ریزی استراتژیک شهری در دو دهه گذشته یا بیشتر، بر حوزه برنامه‌ریزی شهری تسلط داشته است. هدف آن بهبود عملکرد شهر و اطمینان از برنامه‌ریزی و پاسخگو بودن توسعه آینده است. اتکای آن به رویکرد مشارکتی فرآیند را غنی می‌کند، مالکیت محلی را ارتقا می‌دهد و تا حدی اجرای موفق را تضمین می‌کند. هدف کلی این فرآیند بهبود عملکرد شهر از طریق اتخاذ برنامه استراتژیک توسعه شهری است. این راهکار می‌تواند به عنوان ابزاری برای ارتقای کیفیت زندگی در شهرها تلقی شود [Khalil, 2012].

شهر بروجرد یکی از شهرهایی است که در دهه‌های گذشته رشد سریع جمعیت را تجربه کرده است. این شهر، از یک‌سو به‌دلیل استقرار در یکی از دشت‌های غنی و حاصلخیز استان لرستان و از سوی دیگر با توجه به امکانات اقتصادی، اداری، فرهنگی و غیره موجود در آن، از جمعیت‌پذیری قابل توجهی در استان برخوردار است و به‌همین دلیل، به دومین شهر این استان از نظر تعداد جمعیت نیز تبدیل شده است. جمعیت شهر بروجرد در طول دوره‌های مورد بررسی، همواره روندی صعودی داشته و جمعیت ساکن آن در سال ۱۳۹۵ نسبت به جمعیت ساکن سال ۱۳۳۵ حدود ۴/۹ برابر افزایش یافته است. بدیهی است این رشد سریع جمعیت با توسعه بی‌رویه فضاهای کالبدی روبه‌رو شده که علاوه بر رشد ناموزون شهر باعث کاهش سطح کیفیت زندگی شهروندان شده است.

هدف اساسی این تحقیق، سنجش میزان کیفیت زندگی در استراتژی توسعه شهری در شهر بروجرد بود.

روش‌شناسی

این تحقیق توصیفی-تحلیلی، به شیوه پیمایشی در سال ۱۴۰۰ در شهرستان بروجرد انجام شد. داده‌های مورد نیاز با استفاده از بررسی‌های اسنادی و پرسش‌نامه جمع‌آوری شدند. این تحقیق در دو مرحله اجرا شد. در مرحله اول، ابتدا ابعاد تاثیرگذار بر شاخص‌های توسعه شهری با توجه به مشخصات شهرستان بروجرد از طریق مطالعه اسنادی و پیشینه تحقیقاتی تهیه شد. سپس نظرات ساکنین شهرستان بروجرد در مورد این شاخص‌ها سنجیده شد. ابزار مطالعه، پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود. در این مرحله، ۳۸۳ نفر از ساکنین شهر بروجرد از طریق نمونه‌گیری اتفاقی ساده انتخاب شدند. حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران تعیین شد. تحلیل داده‌ها در این مرحله با استفاده از آزمون T تک‌نمونه از طریق نرم‌افزار SPSS 23 انجام شد.

در مرحله دوم، هدف اصلی شناسایی و ارزیابی نقاط ضعف و قوت پیرامون تدوین استراتژی ارتقای کیفیت زندگی در طرح‌های توسعه شهری شهر بروجرد بود؛ به عبارت دیگر، شناسایی جنبه‌هایی که در دست‌یابی به اهداف برنامه‌ریزی، زمینه‌های مساعد یا بازدارنده دارند. در این مرحله با استفاده از منابع متعدد مانند بررسی‌های میدانی، منابع اسنادی و کتابخانه‌ای و نیز اخذ نظرات کارشناسان مرتبط، فهرستی از عوامل داخلی موثر جمع‌آوری شد. در سنجش نظرات کارشناسی از تکنیک دلفی استفاده شد. به این ترتیب که ۳۰ نفر از برنامه‌ریزان و فعالان امور شهری بروجرد با استفاده از نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و نظرات آنها در مورد نقاط ضعف، قوت، تهدیدها و فرصت‌های توسعه شهری مورد ارزیابی قرار گرفت. برای پی بردن به نظرهای کارشناسان و متخصصان درباره راهبردهای استراتژی توسعه شهری، از روش تحلیل SWOT استفاده شد که در دسته روش‌های کیفی قرار دارد. همچنین در روش کمّی‌سازی، از روش تجزیه و تحلیل شبکه استفاده شد. در تلفیق روش‌های کیفی و کمّی در این پژوهش در آغاز با استفاده از روش ماتریس SWOT (روش کیفی) راهبردهای لازم بر پایه

قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدها استخراج شدند و سپس با استفاده از روش تحلیل شبکه اقدام به کمی کردن آنها شد و راهبردها اولویت‌بندی شدند.

روش تجزیه و تحلیل SWOT که مخفف واژگان لاتین Threat (تهدید)، Opportunity (فرصت)، Weakness (نقاط ضعف) و Strength (نقاط قوت) است، از جمله الگوهای کارآمد مدیریت استراتژیک به‌شمار می‌آید. این تکنیک یک ابزار حمایتی برای تصمیم‌گیری است که عموماً برای تحلیل نظام‌مند محیط داخلی و محیط خارجی سازمان یا شهر استفاده می‌شود. با تعریف نقاط قوت و نقاط ضعف و نیز فرصت‌ها و تهدیدها، سازمان یا شهر می‌تواند راهبردهایی برای تقویت نقاط قوت و برطرف کردن نقاط ضعف و همچنین استفاده از فرصت‌ها برای مقابله با تهدیدات اتخاذ کند. ارزیابی درونی، تمامی جنبه‌های داخلی و در کنترل شهر را تحت عنوان نقاط قوت و نقاط ضعف و ارزیابی بیرونی شرایط اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، تکنولوژیک و رقابتی بیرون از شهر و خارج از کنترل آن را تحت عنوان فرصت‌ها و تهدیدها بررسی و تحلیل می‌کند و از جابه‌جایی عوامل و اجزای SWOT ماتریس آن تشکیل شده و از ترکیب آنها راهبردهای مختلف ارایه می‌شود [Dayson, 2004]. یکی از مهم‌ترین ضعف‌های تحلیل SWOT این است که اهمیت هر عامل در تصمیم‌گیری به شکل کمی قابل سنجش نیست. به عبارت دیگر، شناسایی اینکه کدام عامل یا گروه تصمیم‌گیری‌های راهبردی را بیشتر تحت تاثیر قرار می‌دهد تا حدی دشوار است، اما تحلیل سلسله‌مراتبی و تحلیل شبکه (ANP) مشکل یادشده را برطرف می‌کند و اهمیت و وزن هر عامل نیز به شکل مقداری، قابل محاسبه و رتبه‌بندی است. فرآیند شبکه‌ای تحلیل، یکی از فنون تصمیم‌گیری چندمعیاره است و در مجموعه مدل‌های جبرانی قرار می‌گیرد. این مدل را *ساعتی* در تکمیل مدل فرآیند سلسله‌مراتبی تحلیل ارایه داد. در این روش مدل فاقد ساختار سلسله‌مراتبی تعریف می‌شود. بنابراین هر شاخص در هر خوشه‌ای که قرار گیرد، می‌توان آن را با هر شاخصی در همان خوشه یا سایر خوشه‌ها مقایسه کرد. این مدل از خوشه‌ها، از عناصر و روابط متقابل بین خوشه‌ها و عناصر تشکیل می‌شود. فرآیند مدل‌سازی شامل مراحل انجام مقایسه زوجی و برآورد وزن نسبی؛ تشکیل سوپرماتریس اولیه؛ تشکیل سوپرماتریس وزنی؛ و محاسبه بردار وزنی عمومی است [Rezaali *et al.*, 2016].

یافته‌ها

بر اساس یافته‌ها، شاخص‌های عینی و ذهنی قابلیت زندگی در شهر بروجرد در حد مطلوبی نبوده و حدود ۸۰% شهروندان از شاخص‌های کیفیت زندگی، رضایتی در حد متوسط و پایین‌تر از آن داشته‌اند. بدین‌ترتیب می‌توان گفت که نتایج این تحقیق در مجموع حاکی از پایین بودن میزان رضایت‌مندی شهروندان از شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر بروجرد است (جدول ۱). به‌نظر می‌رسد استراتژی توسعه شهری در شهر بروجرد به لحاظ اصل بانکی بودن به منظور ارتقای کیفیت زندگی از جایگاه مناسبی برخوردار نیست. در این قسمت هر یک از معیارهای اصل بانکی بودن بر اساس مقدار حد وسط یعنی ۳ با استفاده از آزمون مقایسه میانگین مورد تحلیل قرار گرفتند. میانگین بالاتر از ۳ نشان‌دهنده وضعیت مناسب، نزدیک به حد وسط نشان‌دهنده وضعیت متوسط و کمتر از آن نشان‌دهنده وضعیت نامناسب است. فاصله اطمینان در تمام معیارهای ذکرشده استراتژی توسعه شهری در شهر بروجرد به لحاظ اصل بانکی بودن به منظور ارتقای کیفیت زندگی در شهر بروجرد پایین‌تر از ۳ بوده که بیانگر وضعیت نامطلوب است. از میان سایر معیارهای شاخص بانکی بودن، تنها معیار بانکداری الکترونیک با آماره ۳/۲۱۲ دارای وضعیت مطلوبی است (جدول ۱). در شاخص رقابت‌پذیری، معیار ظرفیت‌های سازمانی با اختلاف میانگین ۰/۲۱۳، معیار زیرساخت‌های عمومی با اختلاف میانگین ۲/۲۵ و فاصله اطمینان کمتر از مقدار t و نیز منابع انسانی با اختلاف میانگین ۰/۲۱۹، نشان‌دهنده وضعیت نامطلوب این شاخص بودند.

در شاخص حکمرایی خوب شهری، تنها معیار عدالت‌محوری در وضعیت نسبتاً مطلوبی قرار داشت و سایر معیارها با توجه به نتایج آزمون T در وضعیت نامطلوبی قرار داشتند. معیار مشارکت در سطح شهر بروجرد در وضعیت خوبی قرار ندارد؛ دلیل این امر عدم تمایل مدیریت به دخالت شهروندان در امور شهری است که نتیجه آن نبودن هیچ سازوکاری برای مداخله شهروندان در توسعه شهر است. از سویی، خود شهروندان نیز به دلیل عدم آگاهی و همچنین فقدان شرایط و فرهنگ مشارکت در اداره شهر، فعالیت چندانی در مشارکت با مدیران برای اداره امور شهر ندارند.

بررسی‌ها نشان می‌دهند که سیستم مدیریت و مسئولان شهری در این محدوده تمایلی به پاسخگویی در قبال تصمیماتی که اتخاذ می‌کنند ندارند و این خود موجب افزایش فساد در سیستم مدیریت شهری است. معیار قانون‌مندی که ناشی از عدم آموزش و فرهنگ‌سازی درست است منجر به عدم شکل‌گیری احساس شهروندی و تعلق به شهر خواهد شد. هرچند معیار قانون‌مندی در وضعیت بحرانی قرار ندارد اما دارای وضعیت نامطلوبی است. مسئولیت‌پذیری و پاسخگویی مسئولان شهری نیز در حد غیرقابل قبول ارزیابی شده و به عنوان محدودیت برای تحقق این شاخص ارزیابی می‌شود.

پس از تعیین نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید در قالب نظرات کارشناسی، از کارشناسان درخواست شد تا مقایسات زوجی مربوط به نقاط قوت، ضعف، فرصت و تهدید را انجام دهند. وزن مطلق معیارها با استفاده از روش SWAT و وزن نسبی نیز با استفاده از روش ANP به دست آمد.

جدول ۱) ارزیابی شاخص‌های توسعه شهری در شهر بروجرد با استفاده از آزمون T تک‌نمونه (آماره=۳۸۳)

شاخص	مقدار t	سطح معنی‌داری	اختلاف میانگین	فاصله اطمینان		ارزیابی
				حد پایین	حد بالا	
قابلیت زندگی (شاخص عینی)						
دسترسی به تاسیسات و تجهیزات شهری	۲/۹۵	۰/۰۰۰۱	۰/۱۶۲	-۰/۲۳۵	+۰/۳۲۱	نسبتاً مطلوب
امکانات و خدمات شهری	۱/۶۰	۰/۰۰۱	۰/۱۳۲	-۲/۵۱	-۱/۱۷۵	نامطلوب
ویژگی‌های شغلی	۴/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۱۲۰	-۱/۷۲	-۲/۳۷	نامطلوب
وسیله نقلیه	۳/۶۳	۰/۰۰۲	۰/۸۹۰	-۰/۲۹۷	+۰/۳۱۸	نسبتاً مطلوب
همبستگی اجتماعی	۴/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۷۷	-۰/۸۱	-۰/۲۰	نامطلوب
تعلق مکانی	۳/۸۹	۰/۰۰۱	۱/۰۴	-۱/۷۷	-۰/۱۴	نامطلوب
آموزشی- فرهنگی	۳/۹۶	۰/۰۰۰۱	۱/۹۳	-۰/۰۵	-۱/۲۷	نامطلوب
قابلیت زندگی (شاخص ذهنی)						
رضایت‌مندی از بهداشت و درمان	۲/۱۴	۰/۰۰۰۱	۰/۱۴۵	-۰/۲۳۱	-۰/۱۲۱	نامطلوب
تندرستی و سلامت	۲/۱۹	۰/۰۰۰۱	۰/۲۵۱	-۱/۱۸	+۳/۰۲	نسبتاً مطلوب
رضایت از شرایط خدمات شهری	۳/۰۷	۰/۰۰۱	۰/۲۰۳	-۱/۰۸	-۰/۲۱۳	نامطلوب
حس ایمنی	۲/۲۱	۰/۰۰۰۱	۰/۱۲۰	-۰/۷۹	-۱۸/۲	نامطلوب
بانکی بودن						
بانکداری الکترونیک	۳/۲۱۲	۰/۰۰۱	۰/۱۰۸	-۰/۱۱۶	۰/۰۷۳	مطلوب
زیرساخت‌های نرم‌افزاری و امنیتی	۱/۸۴	۰/۰۰۰۱	۰/۲۶۸	-۰/۰۷۸	-۰/۰۴۱	نامطلوب
زیرساخت‌های مالی و قانونی	۱/۳۲	۰/۰۰۰۱	۰/۲۰۳	-۰/۱۸۱	-۰/۱۴۳	نامطلوب
زیرساخت‌های انسانی	۱/۱۱	۰/۰۰۲	۰/۱۳۳	-۰/۰۷۳	-۰/۱۵۲	نا مطلوب
قانونی بودن	۲/۳۴	۰/۰۰۰۱	۰/۲۴۱	-۲/۳۷	-۲/۵۱	نامطلوب
ثبات درآمدی	۲/۱۷	۰/۰۰۰۱	۱/۰۳	-۲/۰۳	-۳/۱۹	نامطلوب
سازگار با برنامه‌ریزی استراتژیک	۱/۲۰	۰/۰۰۱	۰/۱۲۰	-۱/۰۹	-۲/۳۶	نامطلوب
کارآیی اقتصادی	۳/۰۱	۰/۰۰۰۱	۰/۲۱۱	-۲/۶۱	-۱/۱۳	نامطلوب
بهره‌وری مناسب	۲/۵۶	۰/۰۰۰۱	۰/۲۱۹	-۲/۰۷	-۲/۱۰	نامطلوب
امکان‌پذیری در اجرا	۳/۲۳	۰/۰۰۰۱	۲/۰۶	-۲/۳۷	-۰/۱۱	نامطلوب
رقابت‌پذیری						
ظرفیت‌های سازمانی	۳/۳۰	۰/۰۰۰۱	۰/۲۱۳	-۰/۱۱۲	-۰/۲۲۹	نامطلوب
زیرساخت‌های عمومی	۲/۲۵	۰/۰۰۰۱	۰/۱۰۱	-۲/۰۳	-۲/۰۱	نامطلوب
منابع انسانی	۲/۱۲	۰/۰۰۰۱	۰/۲۱۹	-۱/۹۳	-۰/۱۲۴	نامطلوب
حکمروایی خوب شهری						
مشارکت	۱/۱۱	۰/۰۰۰۱	۰/۱۵۱	-۰/۱۰۲	-۰/۲۵۸	نامطلوب
قانونمندی	۲/۲۵	۰/۰۰۲	۰/۲۴۸	-۲/۰۳	-۱/۳۵	نامطلوب
پاسخگویی	۲/۲۳	۰/۰۰۰۱	۰/۲۳۰	-۱/۵۲	-۲/۳۶	نامطلوب
مسئولیت‌پذیری	۱/۰۳۱	۰/۰۰۱	۰/۱۰۹	+۰/۳۳۵	-۰/۱۳۱	نامطلوب
عدالت‌محوری	۳/۲۸	۰/۰۰۱	۰/۲۱۵	+۳/۱۲	-۱/۲۰	نسبتاً مطلوب
شفافیت	۲/۱۰	۰/۰۰۰۱	۱/۳۶	-۱/۲۱	-۱/۰۴	نامطلوب
کارآیی و اثربخشی	۳/۱۵	۰/۰۰۱	۲/۶۳	-۳/۶۲	-۱/۰۲	نامطلوب

فرایند ارزیابی عوامل درونی با فرایند بررسی عوامل بیرونی موازی است. نتایج حاصل از اولویت‌بندی نقاط قوت، ضعف و همچنین ماتریس ارزیابی عوامل درونی نشان می‌دهند که در گروه نقاط قوت، S_5 با وزن ۰/۱۵۴ بیشترین وزن و S_1 کمترین وزن نسبی را کسب کرده‌اند. در گروه نقاط ضعف، W_1 با وزن ۰/۱۷۱ بیشترین وزن را به خود اختصاص داده است و W_2 کمترین وزن نسبی را کسب کرده است (جدول ۲). در گام ارزیابی عوامل بیرونی، فرصت‌ها و تهدیدها شناسایی شده و در سطر ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی قرار گرفتند. این مرحله برای تعیین فرصت‌ها و تهدیدات به توصیف وضعیتی می‌پردازد که محیط با آن روبه روست. در این رابطه، مشخصات گروه‌های مختلف ذی‌نفع نظیر شهروندان و سایر عوامل درگیر که می‌توانند به میزان زیادی در آینده به محدوده مورد نظر منفعت یا زیان برساند، ارزیابی می‌شود. در بحث اولویت‌بندی فرصت‌ها و تهدیدها و همچنین ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی، می‌توان به فرصت بالا بردن سطح بهداشت و کاهش احتمال شیوع بیماری در این گونه محلات به عنوان عاملی که بالاترین امتیاز را د ارد، اشاره کرد. از سوی دیگر، در گروه تهدیدها، عامل T_4 (مهاجرت افراد جوان) با بالاترین امتیاز در اولویت قرار گرفت که حاکی از مهاجرت افراد جوان به دلیل فقدان موقعیت های مناسب شغلی به شهرهای دیگر است (جدول ۳).

با توجه به جدول ۳، توسعه پایدار در راستای احیای مجدد محلات و سامان‌دهی و مدیریت شهری به ترتیب با امتیاز وزنی ۰/۱۵۲ و ۰/۱۴۴ از مهم‌ترین فرصت‌ها در منطقه مورد مطالعه محسوب می‌شوند. همچنین مهاجرت افراد جوان به شهرهای دیگر، مهاجرت به شهر بروجرد به دلیل نبود امکانات درمانی مناسب و عدم وجود استانداردهای کاربری شهری در سطح مناطق و نارضایتی مردم به ترتیب با ترکیب وزنی ۰/۱۳۷، ۰/۱۳۵ و ۰/۱۳۰ مهم‌ترین تهدیدات در این منطقه به‌شمار می‌آیند.

جدول ۲) ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (قوت‌ها و ضعف‌ها)

عوامل داخلی	وزن نسبی	وزن مطلق	وزن نهایی
عوامل استراتژیک داخلی (قوت)			
S_1 داشتن شرایط آب و هوایی مطلوب	۰/۱۱۹	۳/۰۶	۰/۳۶۴
S_2 وجود آب و هوای مطبوع، زمین‌های فراخ، خاک حاصلخیز، دشت‌های پرآب	۰/۱۴۴	۳/۵۸	۰/۵۱۵
S_3 فعال بودن بسیج محلات و همچنین کانون‌های فرهنگی در سطح محلات	۰/۱۵۲	۳/۷۰	۰/۵۶۲
S_4 بازآفرینی بافت فرسوده و مستهلک در سطح مناطق شهر بروجرد	۰/۱۳۰	۳/۲۴	۰/۴۲۱
S_5 درختان مثمر در باغات میوه	۰/۱۵۴	۳/۸۱	۰/۵۸۶
S_6 وجود فرهنگ یک‌دست در سطح شهر بروجرد	۰/۱۳۲	۳/۴۳	۰/۴۵۲
عوامل استراتژیک داخلی (ضعف)			
W_1 وضعیت نامطلوب آسفالت و چاله‌چوله‌های فراوان در خیابان‌های شهر	۰/۱۷۱	۴/۷۱	۰/۸۰۵
W_2 مشکلات بهداشتی و درمانی به دلیل نبود امکانات درمانی مناسب	۰/۱۱۵	۳/۲۶	۰/۳۶۳
W_3 نبود حتی یک دستگاه اتوبوس سبب نارضایتی شهروندان شده است.	۰/۱۲۳	۳/۴۴	۰/۴۲۳
W_4 مشکلات بی‌آبی در بخش کشاورزی در محدوده	۰/۱۳۹	۳/۶۷	۰/۵۱۰
W_5 بیکاری در شهر بروجرد دلیل اصلی مهاجرت جوانان به شهرهای دیگر است.	۰/۱۵۶	۴/۳۱	۰/۶۷۲

جدول ۳) ماتریس ارزیابی عوامل خارجی (تهدیدها و فرصت‌ها)

عوامل خارجی	وزن نسبی	وزن مطلق	وزن نهایی
عوامل استراتژیک خارجی (فرصت)			
O_1 احیای محلات شهری	۰/۱۵۲	۳/۸۸	۰/۵۸۹
O_2 توانمندسازی و مشارکت ساکنین	۰/۱۳۶	۳/۲۲	۰/۴۳۷
O_3 سامان‌دهی و مدیریت شهری	۰/۱۴۴	۳/۶۰	۰/۵۱۸
O_4 بالا بردن سطح بهداشت و کاهش احتمال شیوع بیماری	۰/۱۶۸	۴/۰۳	۰/۶۷۷
O_5 جلوگیری از مهاجرت ساکنین و سامان‌دهی شاخص‌های کیفیت زندگی	۰/۱۳۰	۳/۱۸	۰/۴۱۳
عوامل استراتژیک خارجی (تهدید)			
T_1 عدم امنیت تردد در خصوص کمبود سیستم حمل و نقل عمومی	۰/۱۱۴	۳/۰۸	۰/۳۵۱
T_2 توزیع ناعادلانه امکانات و خدمات شهری	۰/۱۳۵	۳/۳۳	۰/۴۵۰
T_3 کمبود امکانات بهداشتی مناسب	۰/۱۲۸	۳/۱۲	۰/۳۹۹
T_4 مهاجرت افراد جوان به شهرهای دیگر	۰/۱۳۷	۳/۴۶	۰/۴۷۴
T_5 عدم وجود استانداردهای کاربری شهری در سطح مناطق و نارضایتی مردم	۰/۱۳۰	۳/۲۸	۰/۴۲۶

با توجه به وزن‌های نهایی به‌دست‌آمده می‌توان استراتژی‌های پیش روی ارتقای کیفیت زندگی در طرح‌های توسعه شهری بروجرد که چهار استراتژی WT، WO، ST و SO هستند را ارزیابی کرد و استراتژی مناسب را انتخاب نمود. بر اساس وزن‌های نهایی به‌دست‌آمده، در یکی از ربع‌های نمودار، امتیاز بیشتری خواهیم داشت که آن ربع نشان‌دهنده استراتژی پیش روی ارتقای کیفیت زندگی در طرح‌های توسعه شهری شهر بروجرد است و با انتخاب این استراتژی وضعیت شهر بروجرد مناسب‌تر خواهد شد (جدول ٤).

شکل ۱ که از وزن‌های نهایی عوامل درونی و بیرونی به دست آمده است، نشان‌دهنده امتیاز بیشتر در ربع ضعف- فرصت است.

جدول ٤) ضریب وزنی و درصد اثرگذاری عوامل درونی و بیرونی

شاخص	وزن نهایی	درصد وزنی
عوامل بیرونی		
O	٣/٤٨	٢٣/٨١
T	٣/٦٢	٢٤/٧٤
عوامل درونی		
W	٣/٩٥	٢٧/٠٢
S	٣/٥٧	٢٤/٤٣
عوامل مرکب		
WT	٧/٥٧	٢٥/٨٩
WO	٧/٤٣	٢٥/٤١
ST	٧/٠٥	٢٤/١١
SO	٧/١٩	٢٤/٥٩

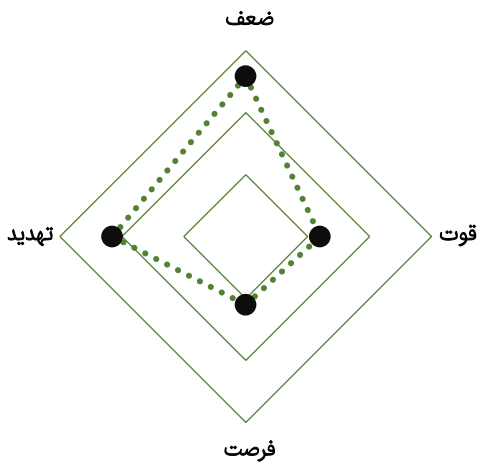

شکل ۱) ارزیابی عوامل داخلی و خارجی SWOT

بر اساس نتایج مدل SWOT-ANP راهبردی پیشنهادی است که از اولویت اول برخوردار است که همان راهبرد WT یا راهبرد تدافعی یا دفاعی است. این راهبرد در واقع به‌حداقل رساندن نقاط ضعف و همچنین به‌فعلیت درآوردن نقاط فرصت است. با توجه به این راهبرد، به منظور ارتقای کیفیت زندگی و دست‌یابی به توسعه شهری در شهر بروجرد، توجه به راهبردهایی همچون ایجاد فضاهایی برای گذراندن اوقات فراغت، تامین خواسته‌ها و نیازهای شهروندی، سامان‌دهی و توسعه فضاهای آموزشی و فرهنگی در سطح شهر، ایجاد زمینه فعالیت و انتقال جمعیت جوان شهر در جهت کاهش آسیب‌های اجتماعی، بالا بردن کیفیت زندگی از طریق تزریق امکانات زمینی و خدمات مورد نیاز زندگی ساکنان شهر بروجرد، تقویت امنیت و آسایش با مشارکت اجتماعی شهروندان در سطح محلات، دست‌یابی به محلاتی سرزنده، پویا، پرتحرک و فعال، ایجاد اشتغال و حمایت دولت از سرمایه‌داران خصوصی، جلوگیری از مهاجرت جوانان برای اشتغال به شهرهای بزرگ‌تر، ایجاد کاربری‌های مناسب و سازگار با ارتباطی منطقی و تنگاتنگ، به‌کارگیری مبنای طرح‌های شهری به سوی مردمی شدن و انطباق با خواسته‌های جامعه مدنی، بسترسازی برای مشارکت فعال شهروندان و نیروی کار، استخدام نیروهای فعال و خبره در شهرداری شهر بروجرد، فراهم کردن آب بهداشتی و سالم، شبکه برق، لوله‌کشی گاز، شبکه تلفن، جمع‌آوری زباله، جمع‌آوری فاضلاب، زیرسازی معابر، آسفالت معابر، جدول-سازی و احداث آب‌رو، پیاده‌روسازی در معابر، بالا بردن امنیت و آسایش اجتماعی در سطح محلات، بالا بردن شاخص‌های کیفیت زندگی در شهر بروجرد و جلوگیری از مهاجرت ساکنین به کلان‌شهرها، وجود بانکداری الکترونیکی و هوشمند در شهر بروجرد، عدم دخالت‌های بی‌جای اعضای شورای شهر در امور شهرداری بروجرد و توجه به توان‌ها و پتانسیل‌های شهر الزامی است.

بحث

هدف این تحقیق، سنجش میزان کیفیت زندگی در استراتژی توسعه شهری در شهر بروجرد بود. راهبرد ارتقای کیفیت شهر، برپایه برنامه‌ریزی توسعه استراتژیک، با درنظرداشتن چشم‌انداز مشارکتی و طی فرایندی مشارکتی، بر اصلاح حاکمیت شهری، رشد اقتصاد محلی و کاهش مداوم و نظام‌مند فقر در نواحی شهری تاکید دارد. به همین منظور هدف غایی CDS دست‌یابی به شهری با قابلیت بالای زندگی، رقابت‌پذیری، بانک‌پذیری و حاکمیت و مدیریت خوب شهری است.

نتایج این تحقیق بیانگر آن است که منطقه مورد مطالعه از لحاظ شاخص‌های راهبرد توسعه شهری در وضعیت نامطلوبی قرار دارد که این امر موید نامطلوب بودن شاخص‌های راهبرد توسعه شهری در سطح شهرها و تفاوت و نابرابری درون‌شهری است. در ارتباط با چرایی این وضعیت باید توجه داشت که عوامل مختلفی در این زمینه تاثیرگذار هستند، از جمله تمرکز شدید اداری و مدیریتی، عدم مشارکت شهروندان در تهیه و اجرای طرح‌ها، بیکاری و فراهم نبودن زمینه‌های اشتغال، کمبود امکانات و خدمات بهداشتی و فرهنگی، کمبود یا ضعف در زیرساخت‌های ارتباطی از قبیل شبکه اینترنت و کمبود شعب بانکی و نبود مشوق‌های مالی و قانونی برای مشارکت بخش خصوصی. بنابراین انتظار می‌رود در صورت بهبود شرایط و تلاش برای برخورداری هرچه‌بیشتر منطقه مورد مطالعه از امکانات و خدمات و تامین نیازهای اقتصادی، اجتماعی و محیطی، مساله نگهداشت جمعیت در سطح شهر و کاهش مهاجرت به سایر مناطق شهری تا حد زیادی حل شود.

در بررسی شاخص رقابت‌پذیری شهر بروجرد، سه معیار زیرساخت-های عمومی، ظرفیت‌های سازمانی و منابع انسانی ارزیابی شدند که نتایج ارزیابی حاکی از وضعیت نامطلوب این معیارها در منطقه مورد مطالعه بود. در واقع توجه اصلی راهبرد توسعه شهری به تقویت اقتصاد رقابتی در راستای کاهش فقر و مسایل محیط زیست، بهبود ساختارهای شهری و زیرساخت‌ها و ساختارهای مالی معطوف شده است. این فرایند شامل مشارکت ذی‌نفعان عمده از تمام طبقات و گروه‌های شهری خواهد بود. محصول این فرایند نیز عبارت خواهد بود از یک استراتژی توسعه که برای توسعه پیشرفت و نیز انجام تغییر و تحول شهر در راستای موقعیت رقابتی آن طراحی می‌شود. بنابراین استراتژی توسعه شهری یکی از ابزارهای برنامه‌ریزی است که می‌تواند زمینه برنامه‌ریزی برای یک شهر یا منطقه شهری را فراهم کند و به درک بهتر مشکلات شهری موجود و توسعه آتی شهر کمک کند. در این زمینه، *نظم‌فر* و *محمدی* نیز بر اهمیت ارتقای زیرساخت‌ها، ظرفیت‌های سازمانی و منابع سازمانی برای بهبود وضعیت رقابت‌پذیری شهری تاکید کرده‌اند [Nazmfar & Mohamadi, 2015].

به‌منظور شناخت شهری با ویژگی مدیریت و حکمروایی خوب باید معیارها و شاخص‌هایی مدنظر قرار گیرد. پژوهشگران و نهادهای بین‌المللی برای حکمروایی و مدیریت خوب شهری، ویژگی‌ها و معیارهای مختلفی را پیشنهاد دادند که در جدول ۱ برخی از آنها آمده است. مسئولیت‌پذیر نبودن مدیران و سازمان‌ها، فقدان شفافیت و نقش آن در افزایش فساد و بی‌اعتمادی مردم و همچنین عدم توجه

به مقوله عدالت در طرح‌ها و برنامه‌های سازمان‌ها و نهادها، نتیجه‌ای خالص از دیدگاه‌های شهروندان، مدیران و کارشناسان است. شاید بتوان نخستین پیشنهاد را در تلاش برای افزایش شفافیت در حوزه‌های مختلف اعم از طرح‌ها و برنامه‌ها، تصمیم‌سازی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، کم و کیف بودجه و نحوه تخصیص آن ارایه داد؛ چرا که این شفافیت می‌تواند در بهبود شاخص‌های مسئولیت‌پذیری، پاسخگویی، اثربخشی، کارایی و غیره و در نهایت افزایش اعتماد شهروندان به نهادها و سازمان‌ها موثر باشد. غیر از معیار عدالت، سایر معیارهای مورد مطالعه در وضعیت نسبتاً مطلوب تا نامطلوب بودند. وضعیت نامطلوب این شاخص، گویای چالشی جدی برای مدیریت شهری در راستای پیاده‌سازی حکمروایی خوب و تحقق توسعه پایدار شهری است. حکمروایی شهری یعنی اثرگذاری همه ارکان اثرگذار شهری بر مدیریت شهر با تمام سازوکارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندی حرکت کند، نه اینکه عرصه‌های عمومی و خصوصی کنار گذاشته شوند و فقط عرصه حکومتی اختیاردار آنها باشد. منشا قدرت و مشروعیت در حکمروایی شهری، تمام شهروندان و حضور آنها در همه صحنه‌ها و ارکان جامعه مدنی است. همراستا با نتایج این تحقیق، *حسینی* [Hoseini, 2016] و *میسیا* و *یاریم* [Mutisya & Yarime, 2014] بر حکمروایی خوب شهری با تاکید بر نقش شهروندان اشاره کرده‌اند.

شهر بروجرد از نظر شاخص بانکی بودن نیاز به توجه ویژه دارد. بانکی بودن را می‌توان از دو رویکرد متفاوت مورد بررسی قرار داد؛ اول از نظر رشد فناوری و پیشرفت تکنولوژی ارتباطات که باعث تسهیل در امر تجارت و گردش مالی در سطح جهان شده است که این امر به پایداری شهرها کمک شایانی خواهد کرد، بعد دوم از لحاظ سیستم‌های مالیه شهری مورد بررسی قرار می‌گیرد. اصولاً شهرها برای داشتن یک توسعه پایدار باید از درآمدهای پایدار نیز برخوردار باشند. توسعه بانکداری الکترونیک، زیرساخت‌های ملی، افزایش بهره‌وری یا افزایش کارایی اقتصادی از جمله معیارهایی هستند که برای بهبود وضعیت بانکی بودن باید مورد توجه قرار گیرند.

از دیدگاه کارشناسان، شش عامل به عنوان نقاط قوت و پنج عامل به عنوان نقاط ضعف در شهر بروجرد شناسایی شده‌اند. از جمله نقاط قوت می‌توان به داشتن آب و هوای مطبوع و نیز قابلیت‌های توریستی اشاره کرد که تاثیر مستقیمی بر افزایش نرخ مسافرت به این شهرها داشته و سبب رونق اقتصادی ساکنین محلی می‌شوند. نوسازی بافت فرسوده در سطح شهر از جمله نقاط قوت است که سبب ارتقای کیفیت محیط شهری می‌شود که به‌نوبه‌خود بر ارتقای کیفیت زندگی ساکنین تاثیر دارد. *گرجی‌نیا* و *امینی* [Gorginia & Amini, 2022] در تحقیق خود به اثر بازسازی بافت فرسوده بر ارتقای کیفیت محیط شهری اشاره کرده‌اند. در سنجش عوامل استراتژیک داخلی، با وجود اختلاف کم نقاط ضعف (۰/۱۴۰) نسبت به نقاط قوت (۰/۱۳۸)، امتیاز نقاط ضعف بیشتر است. در این تحقیق پنج عامل به عنوان نقاط ضعف شناسایی شده‌اند. وضعیت نامطلوب آسفالت و چاله‌چوله‌های فراوان در خیابان‌های شهر، بیکاری، بی‌آبی در بخش کشاورزی، فقدان وسایط حمل و نقل عمومی و کمبود امکانات درمانی به ترتیب نقاط ضعف عوامل استراتژیک داخلی هستند. نقاط ضعف قیدشده، بر یکدیگر تاثیرگذار هستند. به عنوان مثال، حل مشکل بی‌آبی در بخش کشاورزی، سبب رونق کسب و کار در این بخش شده و تا حدی بر اشتغال و رفع مشکل بیکاری اثرگذار است. از این به صورت غیرمستقیم بر حل مشکل مهاجرت نیز اثر مثبتی خواهد داشت. از سوی دیگر، تقویت زیرساخت‌های حمل و نقل سبب ایجاد امنیت تردد و رفع مشکلاتی از جمله تردد با وسایل نقلیه شخصی و ایجاد ترافیک (که به صورت مستقیم و غیرمستقیم بر آلودگی دیداری و صوتی شهر تاثیرگذار است) و متعاقباً سبب افزایش کیفیت زندگی می‌شود.

طبق یافته‌های این تحقیق، میانگین امتیاز فرصت‌ها (۰/۱۴۷) نسبت به تهدیدها (۰/۱۲۸) بیشتر بوده است. در عوامل استراتژیک خارجی، مهاجرت افراد جوان، توزیع ناعادلانه امکانات و خدمات شهری، عدم وجود استانداردهای کاربری شهری در سطح مناطق و نارضایتی مردم، کمبود امکانات بهداشتی مناسب و عدم امنیت تردد از نظر کارشناسان به‌ترتیب تهدیدهای خارجی در شهر بروجرد محسوب شده‌اند. طبق یافته‌های *ایمانی* و *رحیمی‌زاده* [Imani & Rahimizadeh, 2019]، توزیع ناعادلانه امکانات و خدمات در سکونتگاه‌ها، کیفیت آنها را کاهش می‌دهد و ب آن به عدالت فضایی و اجتماعی ساکنین کمک می‌کند. در حالی که عدم وجود زیرساخت‌های مناسب و خدمات‌رسانی به ساکنین شهر بروجرد می‌تواند به سایر ابعاد تهدیدها دامن زند. به عنوان مثال فقدان امکانات در انواع زمینه‌های بهداشتی- درمانی، حمل و نقل و استانداردهای کاربری اراضی شهری موجبات عدم رضایت مردم را فراهم آورده که به‌نوبه‌خود عاملی است که سبب مهاجرت افراد جوان به سایر شهرها می‌شود. بنابراین، در طرح‌های توسعه شهری باید با دیدگاهی منسجم و کل‌گرایانه به برنامه‌ریزی جامع و کاربردی به منظور حل مشکلات و نایل شدن به ارتقای شاخص‌های توسعه شهری از جمله کیفیت زندگی پرداخت.

کیفیت زندگی، هسته اصلی تئوری‌های فعلی طراحی و برنامه‌ریزی شهری از جمله شهرسازی جدید، رشد هوشمند و شهرسازی پایدار است. مناطق شهری مهم‌ترین مکانیزم‌های فقرزدایی و کاهش فقر و کانون اصلی مناسبات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و سیاسی به‌شمار می‌آیند. به منظور دست‌یابی به کیفیت بهتر برای جوامع موجود، باید اولویت‌های هدایت تلاش‌ها به سمت بخش‌های مربوطه مشخص شود. استفاده از فرایند برنامه‌ریزی استراتژیک با روش مشارکتی آن برای بهبود کیفیت زندگی در شهرها بر اساس رتبه‌بندی ذهنی مقوله‌ها از اهمیت بالایی برخوردار است. در همین رابطه، *نصیری* [Nasiri *et al.*, 2016] بر رویکرد مشارکت شهروندان به‌مثابه یک ضرورت تاکید داشته است. برای ارتقا و افزایش آگاهی ساکنین نسبت به توسعه شهر، باید از راه‌های مختلف زمینه حضور شهروندان را فراهم ساخت. *ابراهیم‌زاده* و همکاران [Ebrahimzadeh *et al.*, 2019] نیز در تحقیق خود

بیان کرده‌اند که مدیران شهری در کنار شناخت بهتر نیازها و امکانات، باید اعتماد شهروندان را جلب کنند تا زمینه برای تحقق توسعه شهری و توانمندسازی منطقه که یکی از مهم‌ترین مولفه‌های استراتژی توسعه شهری برای برون‌رفت از چالش‌های پیش روی شهرهای معاصر است، فراهم شود. طبق یافته‌های *هالا* [Halla, 2007] برنامه توسعه استراتژیک نهایی برای شهر، پروژه‌ها و اقدامات اولویت‌دار مختلف را برای بهبود و حفظ کیفیت زندگی بهتر برای ساکنان بر اساس نیازها و ترجیحات آنها یکپارچه خواهد کرد. البته لازم به ذکر است که ایجاد بیانیه چشم‌انداز و تدوین چشم‌انداز مشارکتی فقط گام نخست و البته مهم در فرایند بزرگتر توسعه جامعه است. گام بسیار اساسی بعدی ایجاد طرح اجرایی برای سناریوهای تعریفی است که خود مرحله مهمی از برنامه‌ریزی توسعه استراتژیک است.

نتیجه‌گیری

ارایه راهبردهای مناسب در راستای ارتقای کیفیت زندگی شهری در طرح‌های توسعه شهری نیازمند شناخت مسایل و مشکلات موجود است. بر اساس نتایج این تحقیق، شاخص‌های توسعه شهری در شهر بروجرد در وضعیت مطلوبی قرار ندارند و این امر سبب کاهش کیفیت زندگی شده و مقدمات نارضایتی شهروندان را فراهم کرده است. علاوه بر این، برتری میانگین نسبی و مطلق نقاط ضعف عوامل استراتژیک داخلی در برابر قوت‌ها، الزام برنامه‌ریزی مناسب و توجه ویژه به مرتفع‌سازی مشکلات موجود در راستای دست‌یابی به کیفیت مناسب زندگی در شهر بروجرد را مطرح می‌کند. بنابراین، مدیران شهری علاوه بر شناخت بهتر الزامات، نیازها و امکانات، باید اعتماد شهروندان را جلب کنند تا زمینه برای ارتقای کیفیت زندگی که یکی از مهم‌ترین مولفه‌های استراتژی توسعه شهری برای برون-رفت از چالش‌های پیش روی شهرهای معاصر است، فراهم شود.

تشکر و قدردانی: موردی از سوی نویسندگان اعلام نشده است.

تاییدیه اخلاقی: موردی از سوی نویسندگان اعلام نشده است.

تعارض منافع: تعارض منافع ندارد.

سهم نویسندگان: مقداد صارمی (نویسنده اول)، پژوهشگر اصلی (۴۰%)؛ آزاده اربابی سبزواری (نویسنده دوم)، روش‌شناس (۳۰%)؛ فاطمه ادیبی سعدی‌نژاد (نویسنده سوم) نگارنده مقدمه (۳۰%)

منابع مالی: موردی از سوی نویسندگان اعلام نشده است.

منابع

- Ashrafi Y, Malekzadeh A (2010). Shared visioning in urban development strategy process (Case study: Maragheh). Urban Mnagement. 8(25):169-186. [Persian]
- Cummins RA (1996). The domains of life satisfaction: An attempt to order chaos. Social Indicators Research. 38(3):303-328.
- Dayson RG (2004). Strategic development and SWOT analysis at the university of Warwick. European Journal of Operational Research. 152(3):631-640.
- Ebrahimzadeh I, Istgaldi M, Hajizadeh F (2019). Analysis and prioritization of indicators of urban development strategy in the neighborhoods of the eight district of Shiraz. Geography and Environmental Sustainability. 9(1):1-17. [Persian]
- Farjam R, Soleynabi M, Tavalaee S, Rafieeian M, Movahed A (2013). Urban development based on the combination of uses: A review of its academic literature in Iran. Research and Urban Development. 4(12):23-48. [Persian]
- Gorginia A, Amini E (2022). Strategies for improvement and renovation of worn-out urban structures using sustainable development approach (Case study: District 19 of Tehran). Geographical Research. 37(2):201-211. [Persian]
- Halla F (2007). A SWOT analysis of strategic urban development planning: The case of Dar-es Salaam city in Tanzania. Habitat International. 31(1):130-142.
- Hoseini SH (2016). Analysis of good governance indicators in Torbat Haydarieh: Emphasizing on the citizens and urban managers viewpoints.Motaleate Shahri. 5(20):43-52. [Persian]
- Imani B, Rahimizadeh M M (2019). Dimensions of space justice effect on quality of Ardebil city villages rural life. Geographical Research. 34(3):377-388. [Persian]
- Khalil HAE (2012). Enhancing quality of life through strategic urban planning. Sustainable Cities and Society. 5:77-86.
- Marans RW (2003). Understanding environmental quality through quality of life studies: The 2001 DAS and its use of subjective and objective indicators. Landscape and Urban Planning. 65(1-2):73-83.
- McCrea R, Shyy TK, Stimson R (2006). What is the strength of the link between objective and subjective indicators of urban quality of life? Applied Research in Quality of Life. 1:79-96.
- Mouratidis K (2021). Urban planning and quality of life: A review of pathways linking the built environment to subjective well-being. Cities. 115:103229.
- Mutisya E, Yarime M (2014). Moving towards urban sustainability in Kenya: A framework for integration of environment economic social and governance dimensions. Sustainability Science. 9(2):205-2150.
- Nasiri Hendeh Khaleh E, Hoseinifar SM, Ahmadi A (2016). The Impact of migration on urban development using SWOT (Case study: Babol city). Biannual Journal of Urban Ecology Researches. 7(2):55-66. [Persian]
- Nazmfar H, Mohamadi F (2015). Analyzing the concepts of the principles of urban development strategy (CDS). 29-30 July 2015. International Conference on Civil Engineering Architecture and urban infrastructure:Tabriz. [Persian]
- Rahnama MR, Ebrahimi L (2018). A comparative study of urban development strategy (CDS) indicators in Iranian cities from the point of view of urban groups. Zagros Landscape Geography and Urban Planning Quarterly. 10(38):93-120. [Persian]
- Rezaali M, Hataminezhad H, Faraji Sabkbar HA, Alavi SA, Ghaed Rahmati S (2016). Spatial analysis of quality of life in Iran. Geographical Planning of Space Quarterly Journal. 6(21):174-192. [Persian]
- Schouten MAC, Mathenge RW (2010). Communal sanitation alternatives for slums: A case study of Kibera, Kenya. Physics and Chemistry of the Earth. 35(13-14):815-822.
- Shach-Pinsly D, Ganor T (2021). A new approach for

Geography and Environmental Studies. 10(40):101-122. [Persian]
- Shekhar H, Schmidt AJ, Wehling H W (2019). Exploring wellbeing in human settlements-a spatial planning perspective. Habitat International. 87:66-74.
- Yang Y (2008). A tale of two cities: Physical form and neighborhood satisfaction in metropolitan Portland and Charlotte. Journal of the American Planning Association. 74(3):307-323.
assessing secure and vulnerable areas in central urban neighborhoods based on social-groups analysis. Sustainability. 13(3):1174.
- Shahhoseini P, Tavakoli H (2014). The analysis of urban life quality indices case: Vardavard locality, in the 21st district of Tehran city. Quarterly Journal of Environmental based Territorial Planning. 7(24):127-144. [Persian]
- Shahin S (2022). Assessing the urban quality of life (Case study: Manzarie town of Khomeini Shahr). Journal of